

PRAKSISOVERSIGT · ANKESTYRELSEN

Praksisoversigt over magtanvendelse over for voksne med nedsat funktionsevne

Serviceovens kapitel 24 og Ankestyrelsens prøvelse af personkreds, nærliggende risiko og proportionalitet

Version 1 · Opdateret 29. maj 2026 · 16 afgørelser · 2001-2025

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne reguleres i serviceovens kapitel 24 (§§ 124 ff.), der viderefører og afløser de tidligere §§ 109-109 j. Ankestyrelsen er øverste administrative klageinstans på området og har gennem en række principafgørelser fastlagt, hvornår personkredsen er opfyldt, hvad der kræves af en »nærliggende risiko for væsentlig personskade«, og hvornår pædagogiske foranstaltninger må anses for udtømte. Oversigten samler Ankestyrelsens praksis om personlig alarm/pejlesystem, fastholdelse, tilbageholdelse og flytning uden samtykke og sammenholder den med domstolenes prøvelse af tvangslignende foranstaltninger og isolation op mod EMRK art. 3, 5 og 8.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Ankestyrelsen kræver fornøden faglig – oftest speciallægefaglig – dokumentation for, at borgeren har betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne og er ude af stand til at handle fornuftsmæssigt; usikkerhed om personkredsen er ikke i sig selv tilstrækkeligt grundlag for indgreb.
- 02** Ankestyrelsen accepterer personlig alarm/pejlesystem og tilbageholdelse i boligen, når der er en konkret nærliggende risiko for væsentlig personskade, OG selv fuld pædagogisk persondækning har vist sig utilstrækkelig til at afværge risikoen.
- 03** Ankestyrelsen kræver, at indgrebet er tidsbegrænset (i C-10-02 godkendt i 8 måneder) og proportionalt; mindsteindgrebsprincippet gælder kun magt og tvang, ikke handicapkompenserende ydelser.
- 04** Optagelse i botilbud uden samtykke efter § 129, stk. 1, forudsætter, at alle fem kumulative betingelser er opfyldt, og at retten til frit valg er sikret – om nødvendigt ved beskikkelse af værge; manglende værge gør afgørelsen ugyldig.
- 05** Ankestyrelsen afviser, at socialtilsynet kan føre magtanvendelsestilsyn med tv-overvågning – overvågning reguleres af databeskyttelsesreglerne under Datatilsynet, ikke af serviceoven eller voksenansvarsloven.

06 Pårørendes klageret er alene afledt af borgerens egen klageinteresse; har borgeren fået medhold i sin modvilje mod et indgreb, kan en pårørende ikke klage videre.

07 Domstolene prøver tvangslignende foranstaltninger, isolation og fiksering op mod EMRK art. 3, 5 og 8 og tilkender godtgørelse ved uberettigede eller uproportionale indgreb, mens fysisk guidning og kortvarig fastholdelse inden for omsorgspligten ikke kræver særlig afgørelse.

Fra servicelovens §§ 109 ff. til kapitel 24 – og Ankestyrelsens plads i prøvelsen

Reglerne om magtanvendelse over for voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne står i dag i servicelovens kapitel 24. [Serviceloven § 124](#) er ifølge forarbejderne »en videreførelse af den gældende bestemmelse i § 109«, og de ældste principafgørelser på området (C-10-02, C-45-01 og C-45-04) blev derfor afgjort efter de dagældende §§ 109-109 j. De materielle kriterier – personkreds, nærliggende risiko, udtømte pædagogiske foranstaltninger, proportionalitet og tidsbegrænsning – er videreført uændret og er fortsat vejledende.

Ved **2019-reformen** (lovforslag L 156, i kraft 1. januar 2020) blev kapitlet grundlæggende omstruktureret og personkredsen udvidet til *alle* voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne. Reformen indsatte bl.a. et nyt [§ 124, stk. 2](#), hvorefter magt »alene må ske for at sikre personens omsorg, værdighed og tryghed eller tilgodesee hensynet til fællesskabet på bo- eller dagtilbuddet eller hensynet til andre«. Ved **2024-reformen** (lovforslag L 188, fremsat 30. april 2024) blev reglerne om beskyttelsesmidler i [§ 128](#) lempet (se nedenfor), og der blev oprettet et særligt socialfagligt nævn på området, jf. [bekendtgørelse om forretningsorden for Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse over for Borgere med Handicap](#).

Kompetencen er fordelt i flere lag, og Ankestyrelsens prøvelsesintensitet afhænger af indgrebets type:

Indgreb	Hvem træffer afgørelse	Ankestyrelsens rolle
Særlige døråbnere (§ 125), beskyttelsesmidler (§ 128), låsning af yderdøre (§ 128 c), tryghedsteknologi (§ 128 b)	Kommunalbestyrelsen	Egentlig klageinstans, jf. § 133, stk. 2 – fuld retlig og skønsmæssig prøvelse
Personalets faktiske fastholdelse/tilbageholdelse (§ 124 c, § 124 d)	Personalet/kommunen	Klage til kommunalbestyrelsen; fastholdelse efter § 124 d, stk. 2, kan tillige indbringes for Ankestyrelsen og for retten
Optagelse i botilbud uden samtykke (§ 129)	Familieretshuset efter kommunens indstilling, jf. § 131	Klageinstans, hvorefter borgeren kan kræve afgørelsen forelagt domstolene, jf. § 135

Ankestyrelsen foretager en intensiv prøvelse: den **stadfæster** (11-18), **ændrer** (C-10-02 og 17-22), **ophæver** (4-22 og 57-17) og **hjemviser** (C-45-04) afhængigt af, om betingelserne og sagsoplysningen holder. Kommunens almindelige omsorgsforpligtelse fritager ikke for at oplyse sagen; i [21-18](#) understregede Ankestyrelsen, at kommunen aktivt skal skabe rammerne for den nødvendige hjælp.

LOV

[Serviceloven § 124, stk. 2](#)
[Serviceloven § 128](#)
[Serviceloven § 129](#)
[Serviceloven § 131](#)
[Serviceloven § 133, stk. 2](#)
[Serviceloven § 135](#)

PRAKSIS	Ankestyrelsen · Socialtilsynets kompetence ved tv-overvågning på institutioner – Afklaring af tilsynsansvar efter databeskyttelsesreglerne	01.01.2022
	Ankestyrelsen · Betingelser for flytning uden samtykke til særligt botilbud: Afklaring af personkreds og nødvendighedskriteriet	01.01.2018
	Ankestyrelsen · Krav til helhedsvurdering ved valg mellem socialpædagogisk støtte og midlertidigt botilbud	01.01.2018
	Ankestyrelsen · Usikkerhed om personkreds er ikke tilstrækkelig begrundelse for indstilling til optagelse i botilbud uden samtykke efter servicelovens § 109 e	01.01.2004
	Ankestyrelsen · Betingelser for anvendelse af personlig alarm og tilbageholdelse over for udviklingshæmmet med forbigående psykose	01.01.2002

§ 2 Personkredsen: betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne og kravet om faglig dokumentation

Magtanvendelsesreglerne gælder efter [Serviceloven § 124 a](#) for personer »med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne«, der modtager hjælp efter §§ 83-87 m.v., og som ikke samtykker i foranstaltningen. Bestemmelsen stiller en udtrykkelig betingelse: »Det er en forudsætning, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne.«

Hvad Ankestyrelsen lægger vægt på. Det afgørende er ikke diagnosen, men om borgeren reelt er ude af stand til at handle fornuftsmæssigt og overskue konsekvenserne af sine handlinger. I principafgørelsen [C-10-02](#) – der er den ledende afgørelse om personlig alarm og tilbageholdelse – fandt Ankestyrelsen en 28-årig mand omfattet af personkredsen:

Ankestyrelsen lagde herved vægt på, at han måtte anses for at være i væsentlig grad udviklingshæmmet og i mange kortvarige episoder psykotisk, dvs. forbigående sindssyg.

Dermed accepterede Ankestyrelsen, at også *forbigående* sindssyge episoder hos en væsentligt udviklingshæmmet bringer borgeren ind i personkredsen – modsat det sociale nævn, der havde fundet betegnelser som »psykosenær« og »lettere sindslidende« utilstrækkelige.

Kravet om dokumentation tages alvorligt. I [C-45-04](#) hjemviste Ankestyrelsen en sag om en 89-årig kvinde med progressiv demens, fordi kommunen havde indstillet til flytning alene begrundet i tvivl om personkredsen:

Vi lagde ved afgørelsen vægt på, at det ikke var hensigten med bestemmelsen i servicelovens § 109 e, stk. 1 og 2, at alene usikkerhed om, hvorvidt en person hørte til personkredsen i stk. 2, skulle kunne begrunde indstilling til optagelse i særligt botilbud efter stk. 1.

Ankestyrelsen krævede en speciallægefaglig vurdering og journaloplysninger fra tidligere indlæggelser, før indgreb kunne komme på tale. **Ankestyrelsen afviser** således at lade usikkerhed eller en formodning erstatte konkret faglig dokumentation.

LOV	Serviceloven § 124a	
PRAKSIS	Ankestyrelsen · Usikkerhed om personkreds er ikke tilstrækkelig begrundelse for indstilling til optagelse i botilbud uden samtykke efter servicelovens § 109 e	01.01.2004
	Ankestyrelsen · Betingelser for anvendelse af personlig alarm og tilbageholdelse over for udviklingshæmmet med forbigående psykose	01.01.2002

§ 3 Nærliggende risiko for væsentlig personskade og kravet om udtømte pædagogiske foranstaltninger

Kernen i alle de indgribende foranstaltninger er et dobbeltkrav: der skal være en *nærliggende risiko for væsentlig personskade*, og indgrebet skal være *absolut påkrævet*, fordi mindre indgribende – herunder pædagogiske – foranstaltninger har vist sig utilstrækkelige. Det fremgår direkte af betingelserne for særlige dørbådnere i [Serviceloven § 125, stk. 2](#) (nærliggende risiko + absolut påkrævet + »lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt») og for låsning af yderdøre i [Serviceloven § 128 c](#).

Hvad Ankestyrelsen lægger vægt på. I [C-10-02](#) fandt Ankestyrelsen risikoen nærliggende, fordi manden ni gange på et halvt år havde forladt boligen uvarslet – to gange om natten gennem et vindue – ikke var trafiksikker, boede nær en gennemfartsvej og kunne medbringe knive. Afgørende var, at de pædagogiske foranstaltninger var prøvet og fundet utilstrækkelige:

Ankestyrelsen lagde vægt på, at de nuværende eller yderligere pædagogiske foranstaltninger ikke kunne anses for tilstrækkelige til at forhindre at han pludselig og uvarslet forlod boligen med de risici dette indebærer.

Det bemærkelsesværdige er, at borgeren havde haft **persondækning døgnet rundt**, og at dette netop *ikke* afskar magtanvendelse – tværtimod dokumenterede den fortsatte rømning, at pædagogikken var udtømt. Ankestyrelsen accepterer altså magtanvendelse, når selv den mest intensive pædagogiske indsats er forgæves, men kræver, at indsatsen rent faktisk er afprøvet.

Samme risikotankegang går igen i flytningssagerne. I [11-18](#) lagde Ankestyrelsen vægt på, at borgeren barrikaderede døren mod hjemmeplejen og undlod antipsykotisk medicin, med dehydrering, infektion og gentagne tvangsindlæggelser til følge:

Vi finder, at kommunen har dokumenteret, at dit hjælpebehov ikke kan varetages i egen bolig ved bevilling af yderligere støtte og ved tilrettelæggelse af hjælpen ud fra dit hjælpebehov og dine forudsætninger.

LOV

[Serviceloven § 124d](#)
[Serviceloven § 125, stk. 2](#)
[Serviceloven § 128c](#)

PRAKSIS

Ankestyrelsen · Betingelser for flytning uden samtykke til særligt botilbud: Afklaring af personkreds og nødvendighedskriteriet 01.01.2018

Ankestyrelsen · Betingelser for anvendelse af personlig alarm og tilbageholdelse over for udviklingshæmmet med forbigående psykose 01.01.2002

§ 4 Proportionalitet, mindsteindgreb og tidsbegrænsning

Proportionalitetsprincippet er lovfæstet i [Serviceloven § 124](#), der ordret fastslår:

Formålet med bestemmelserne i §§ 124 b-137 d er at begrænse magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten til det absolut nødvendige. Disse indgreb må aldrig erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

Magt skal stå i rimeligt forhold til formålet, mindre indgribende foranstaltninger skal foretrækkes, og indgrebet skal udøves »så skånsomt og kortvarigt som muligt«. **Ankestyrelsen kræver** derfor altid en tidsbegrænsning: i [C-10-02](#) blev personlig alarm og tilbageholdelse kun godkendt for en periode på **8 måneder**, hvorefter behovet skal revurderes.

Ankestyrelsen har skarpt afgrænset, *hvornår* mindsteindgrebsprincippet overhovedet finder anvendelse. I [51-18](#) fastslog Ankestyrelsen, at princippet *kun* gælder magt og tvang – ikke handicapkompenserende ydelser, hvor det modsatte kompensationsprincip gælder:

Kommunen kan ikke undlade at oplyse sagen [...] under henvisning til et princip om mindsteindgreb, da kommunen skal sørge for, at borgeren bliver kompenseret for følgerne af den nedsatte funktionsevne.

En kommune kan altså ikke nægte et botilbud med henvisning til »mindste indgreb«, hvis et mindre tilbud ikke kompenserer tilstrækkeligt. Sondringen er central: magtanvendelsesreglerne skal *begrænse* indgreb i selvbestemmelsen, mens servicelovens ydelsesregler skal *udvide* borgerens muligheder.

2024-reformen (L 188) justerede proportionalitetsvurderingen for beskyttelsesmidler i [Serviceloven § 128](#): ordet »væsentlig« udgik af personskadekriteriet, og stofseler m.v. kan nu også anvendes for at understøtte borgerens funktionsniveau – men kun når borgeren ikke modsætter sig, og kun hvis mindre indgribende foranstaltninger er utilstrækkelige.

LOV	Serviceloven § 124	Serviceloven § 128	
PRAKSIS	Ankestyrelsen · Kompensationsprincippet vs. Mindsteindgrebsprincippet i sager om handicapkompenserende ydelser		01.01.2018
	Ankestyrelsen · Betingelser for anvendelse af personlig alarm og tilbageholdelse over for udviklingshæmmet med forbigående psykose		01.01.2002

§ 5 Flytning og optagelse i botilbud uden samtykke (§ 129)

Den mest indgribende foranstaltning er optagelse i et botilbud uden samtykke. Efter [Serviceloven § 129, stk. 1](#) træffer Familieretshuset afgørelse efter kommunens indstilling, og **alle fem kumulative betingelser** skal være opfyldt. Ankestyrelsen opstillede dem skematisk i [11-18](#):

- Flytningen er absolut påkrævet, for at borgeren kan få den nødvendige hjælp.
- Hjælpen kan ikke gennemføres i den hidtidige bolig.
- Borgeren kan ikke overskue konsekvenserne af sine handlinger.
- Borgeren udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade.
- Det er uforsvarligt ikke at sørge for flytning.

For demensramte gælder en lempeligere undtagelse, og efter [Serviceloven § 129, stk. 2](#) kan flytning i »ganske særlige tilfælde« ske, selv om betingelserne i stk. 1 ikke er opfyldt, hvis det er i borgerens egen interesse. I [17-22](#) tillod Ankestyrelsen flytning både af hensyn til pårørendekontakt og af hensyn til borgerens udviklingspotentialer, men understregede det helt faste udgangspunkt:

Det helt faste udgangspunkt er, at borgeren ikke må (antages at ville) modsætte sig flytningen.

Hvad Ankestyrelsen lægger vægt på – og hvad der ophæver en afgørelse. Selv når de materielle betingelser er opfyldt, er retten til frit valg af botilbud en selvstændig gyldighedsbetingelse. I [57-17](#) ophævede Ankestyrelsen en flytningsafgørelse som ugyldig, fordi der ikke var udpeget en personlig værge, der kunne udnytte det frie valg:

Statsforvaltningen kan derfor ikke træffe afgørelse om optagelse i et særligt botilbud, førend borgeren/dennes værge har haft mulighed for at tilkendegive ønske om at gøre brug af frit valg ordningen.

Derfor skal kommunen efter [Serviceloven § 131](#) anmode Familieretshuset om at beskikke en værge, *inden* der indstilles. Og som vist i [C-45-04](#) er en utilstrækkeligt oplyst indstilling – uden speciallægefaglig dokumentation – grundlag for hjemvisning. Afgrænsningen til den almindelige visitation til botilbud behandles i [praksisoversigten om socialpædagogisk støtte og botilbud til voksne](#).

LOV	Serviceloven § 129, stk. 1, 2	Serviceloven § 131
PRAKSIS	Ankestyrelsen · Flytning uden samtykke: Definition af 'ganske særlige tilfælde' efter serviceloven § 129, stk. 2	01.01.2022
	Ankestyrelsen · Betingelser for flytning uden samtykke til særligt botilbud: Afklaring af personkreds og nødvendighedskriteriet	01.01.2018
	Ankestyrelsen · Frit valg af botilbud ved flytning uden samtykke: Krav om værge for udnyttelse af retten	01.01.2017
	Ankestyrelsen · Usikkerhed om personkreds er ikke tilstrækkelig begrundelse for indstilling til optagelse i botilbud uden samtykke efter servicelovens § 109 e	01.01.2004

§ 6 Tv-overvågning: socialtilsynets kompetence og afgrænsningen til databeskyttelsesreglerne

Et tilbagevendende spørgsmål er, om tv-overvågning på et botilbud er magtanvendelse. Det afklarede Ankestyrelsen principielt i [4-22](#), der **ophævede socialtilsynenes påbud** og samtidig kasserede den tidligere principmeddelelse 12-18. Ankestyrelsen fastslog:

Tv-overvågning på de tilbud, som socialtilsynene fører tilsyn med, er ikke reguleret af serviceloven eller af voksenansvarsloven, bortset fra den pligtmæssige tv-overvågning efter voksenansvarsloven.

Konsekvensen er en klar kompetenceafgrænsning:

Socialtilsynene har ikke kompetence til at påse, at tv-overvågning sker i overensstemmelse med reglerne i databeskyttelsesforordningen og databeskyttelsesloven eller tv-overvågningsloven. Tilsyn med overholdelse af disse regler hører under Datatilsynet henholdsvis politiet.

Ankestyrelsen afviser dermed, at tv-overvågning kan håndteres som et magtanvendelsesspørgsmål under [Lov om socialtilsyn § 7](#); overvågningen reguleres af databeskyttelsesforordningen og [Databeskyttelsesloven § 1](#). Socialtilsynet kan dog fortsat lade brugen indgå i den almindelige kvalitetsvurdering under det driftsorienterede tilsyn, og myndighederne skulle vurdere, om tidligere sager afgjort efter 12-18 skulle genoptages. Datatilsynets egen praksis om overvågning behandles i [praksisoversigten om Datatilsynets afgørelser](#). Det skal holdes adskilt fra de personlige alarm- og pejlesystemer, der er en del af kapitel 24, og fra de tilsvarende regler for anbragte børn i [voksenansvarsloven § 17](#).

LOV

[Databeskyttelsesloven § 1](#)[Lov om socialtilsyn § 7](#)[Voksenansvarsloven § 17](#)

PRAKSIS

Ankestyrelsen · Socialtilsynets kompetence ved tv-overvågning på institutioner – Afklaring af tilsynsansvar efter databeskyttelsesreglerne

01.01.2022

§ 7 Klageadgang, advokatbistand, indberetning og pårørendes afledte klageret

Retssikkerhedsgarantierne er centrale i magtanvendelsessager. Klagestrukturen følger af [Serviceloven § 133](#): klager over kommunale *afgørelser* om bl.a. døråbnere (§ 125), beskyttelsesmidler (§ 128) og låsning af yderdøre (§ 128 c) kan indbringes for **Ankestyrelsen** efter retssikkerhedslovens kapitel 10, mens klager over personalets *faktiske* indgreb (fastholdelse m.v.) som udgangspunkt går til kommunalbestyrelsen. I de mest indgribende sager – fastholdelse mod borgerens vilje efter § 124 d, stk. 2, og optagelse i botilbud efter § 129 – skal kommunen efter [Serviceloven § 132](#) sørge for **gratis advokatbistand** efter reglerne om fri proces.

Pårørendes klageret er afledt. I [C-45-01](#) afviste Ankestyrelsen at realitetsbehandle en søns klage over et afslag på fastspænding af hans demente far, fordi faren havde modsat sig fastspændingen og dermed havde fået medhold:

På denne baggrund var det Ankestyrelsens opfattelse, at pårørende med videre kun kan klage i det omfang som det må antages at pågældende selv ville have gjort, hvis han havde været i stand til at klage.

Ankestyrelsen fremhævede, at en selvstændig klageret for pårørende ville stride mod lovens formål om at styrke borgerens egen selvbestemmelsesret.

Registrering og indberetning. Ethvert indgreb skal registreres af personalet og indberettes til personalelederen, jf. [Serviceloven § 135 a](#). Efter [bekendtgørelsen om magtanvendelse over for voksne](#) skal registrering ske straks og senest 3 dage efter indgrebet, og indberetninger sendes til både handlekommunen og den kommune, der fører driftsorienteret tilsyn. Tidsfaktoren i C-10-02 viser, at også de formelle krav (orientering af pårørende, advokatudtalelse) prøves konkret – men en advokaterklæring, der først forelå inden nævnets endelige afgørelse, medførte dér ikke ugyldighed.

LOV

[Serviceloven § 132](#)[Serviceloven § 133](#)[Serviceloven § 135a](#)

PRAKSIS

Ankestyrelsen · Betingelser for anvendelse af personlig alarm og tilbageholdelse over for udviklingshæmmet med forbigående psykose

01.01.2002

Ankestyrelsen · Ankestyrelsen afviser realitetsbehandling: Pårørendes klageret vedrørende afslag på magtanvendelse er afledt og forudsætter borgerens klageinteresse (Demens og fastspænding)

01.01.2001

§ 8 Parallel domstolspraksis: omsorgspligt over for magtanvendelse og EMRK art. 3, 5 og 8

Lovligheden af tvangslignende foranstaltninger prøves løbende ved domstolene, ofte op mod Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) art. 3 (forbud mod nedværdigende behandling), art. 5 (frihedsretten) og art. 8 (privatliv).

Grænsen mellem omsorgspligt og egentlig magtanvendelse. Den principielle sondring blev trukket op af Højesteret i Endelave-sagen, [BS-4442/2019-HJR](#). En ung mand var anbragt i et sommerhus på en ø og gjorde gældende, at fysisk guidning, tæt observation og trusler om politianholdelse udgjorde ulovlig frihedsberøvelse:

Højesteret finder, at der ikke ved det beskrevne forløb er tale om forhold, som går ud over, hvad der på daværende tidspunkt – også uden særlig afgørelse efter den dagældende bestemmelse i § 123 c i lov om social service – var hjemmel til som led i den almindelige omsorgspligt.

Dommen bekræfter den sondring, der i dag er kodificeret for voksenområdet: fysisk guidning og kortvarig fastholdelse inden for omsorgspligten er ikke magtanvendelse og kræver ikke særlig afgørelse, mens egentlige indgreb gør.

Isolation og tvangslignende foranstaltninger. I [BS-18582/2021-VLR](#) frifandt Vestre Landsret en region for et omfattende isolationsregime (begrænset døråbning, reol som barriere, mindst tre personalemedlemmer ved kontakt) over for en ekstremt farlig patient. Selv om der ikke forelå frivilligt samtykke, var foranstaltningerne et mindre indgribende alternativ til langvarig tvangsfiksering og blev hverken anset for uproportionale eller i strid med EMRK art. 3, 5 eller 8. Dommen illustrerer, at proportionalitetsvurderingen kan retfærdiggøre vidtgående indgreb, når farligheden er tilstrækkeligt dokumenteret, og alternativet er mere indgribende.

Fiksering og nøgenvisitation – godtgørelse ved uproportionale indgreb. Hvor indgrebet ikke er nødvendigt eller udstrækkes for længe, tilkendes godtgørelse. Østre Landsret fandt i [BS-42615/2019-OLR](#) en knap 11½ døgn lang tvangsfiksering uberettiget og i strid med EMRK art. 3 (50.000 kr.), og i [BS-42616/2019-OLR](#) blev en godt fire døgn fiksering underkendt (30.000 kr.). Højesteret fastslog i [BS-46114/2024-HJR](#), at en nøgenvisitation gennemtvunget med magt krænkede EMRK art. 3, fordi nødvendigheden ikke var godtgjort. Og i [BS-43804/2020-HJR](#) præciserede Højesteret den principielle sondring mellem »magtanvendelse« (med gyldigt samtykke) og »tvang«, og at begge dele skal opfylde strenge proportionalitetskrav.

Endelig viser [SS-52/2024-HJR](#), at domstolene foretager en selvstændig proportionalitetsprøvelse efter EMRK art. 8, også når en beboer med paranoid psykose har begået vold på et socialpsykiatrisk botilbud. Disse domme angår psykiatriloven og politiloven; den egentlige psykiatriske tvang er beskrevet i [praksisoversigten om psykiatriloven og tvang](#), og frihedsberøvelsesbegrebet i [praksisoversigten om EMRK artikel 5](#).

LOV	Erstatningsansvarsloven § 26	Psykiatriloven § 14	
PRAKSIS	Højesteret · Højesteret: Nøgenvisitation under magtanvendelse i detentionen krænkede Menneskerettighedskonventionens artikel 3		22.05.2025
	Højesteret · Højesteret frifinder for udvisning grundet proportionalitetsvurdering efter artikel 8		30.01.2025
	Højesteret · Højesterets dom om lovligheden af tvangsfiksering af en mindreårig i psykiatrien		08.11.2021
	Højesteret · Højesterets dom om grænsen mellem omsorgspligt og ulovlig frihedsberøvelse ved anbringelse på Endelave		12.02.2020
	Landsretten · Vestre Landsret frifinder Region Syddanmark i sag om isolation af farlig patient på psykiatrisk afdeling		10.11.2022
	Landsretten · Ulovlig tvangsfiksering: Godtgørelse tilkendt		06.10.2020
	Landsretten · Godtgørelse for uberettiget tvangsfiksering		06.10.2020

§ 9 Sammenfatning: hovedlinjerne i Ankestyrelsens praksis

Ankestyrelsens praksis tegner et konsekvent billede af magtanvendelse som en snæver undtagelse til selvbestemmelsesretten, der kun må anvendes som sidste udvej:

- **Personkreds først.** Der skal foreligge fornøden – oftest speciallægefaglig – dokumentation for betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne. Usikkerhed er ikke nok (C-45-04), men forbigående psykose hos en udviklingshæmmet er omfattet (C-10-02).
- **Konkret, nærliggende risiko.** Risikoen for væsentlig personskaade skal være dokumenteret ved faktiske episoder, ikke en formodning.
- **Pædagogikken skal være udtømt.** Selv fuld persondækning afskærer ikke magtanvendelse, hvis den har vist sig forgæves (C-10-02).
- **Proportionalitet og tidsbegrænsning.** Indgrebet skal være mindst muligt og tidsbegrænset; mindsteindgrebsprincippet gælder kun magt og tvang (51-18).
- **Formelle garantier er gyldighedsbetingelser.** Frit valg/værge ved flytning (57-17), advokatbistand, registrering og indberetning er ikke formaliteter.
- **Klar kompetenceafgrænsning.** Tv-overvågning hører under databeskyttelsesreglerne, ikke serviceloven (-4-22).

Domstolene bekræfter linjen: omsorgsbetonet guidning kan rummes uden særlig afgørelse (-BS-4442/2019-HJR), mens egentlig frihedsindskrænkning prøves strengt op mod EMRK og kan udløse godtgørelse, når den ikke er proportional. Tilsammen viser praksis, at § 124's krav om at begrænse indgreb »til det absolut nødvendige« håndhæves reelt – både af Ankestyrelsen og af domstolene.

LOV	Serviceloven § 124	
PRAKSIS	Højesteret · Højesterets dom om grænsen mellem omsorgspligt og ulovlig frihedsberøvelse ved anbringelse på Endelave	12.02.2020
	Ankestyrelsen · Socialtilsynets kompetence ved tv-overvågning på institutioner – Afklaring af tilsynsansvar efter databeskyttelsesreglerne	01.01.2022
	Ankestyrelsen · Betingelser for flytning uden samtykke til særligt botilbud: Afklaring af personkreds og nødvendighedskriteriet	01.01.2018
	Ankestyrelsen · Kompensationsprincippet vs. Mindsteindgrebsprincippet i sager om handicapkompeniserende ydelser	01.01.2018
	Ankestyrelsen · Frit valg af botilbud ved flytning uden samtykke: Krav om værge for udnyttelse af retten	01.01.2017
	Ankestyrelsen · Usikkerhed om personkreds er ikke tilstrækkelig begrundelse for indstilling til optagelse i botilbud uden samtykke efter servicelovens § 109 e	01.01.2004
	Ankestyrelsen · Betingelser for anvendelse af personlig alarm og tilbageholdelse over for udviklingshæmmet med forbigående psykose	01.01.2002

REFERENCE Lovgrundlag

7 paragraffer

Lov om socialtilsyn § 7	Serviceloven § 124	
Serviceloven § 124a	Serviceloven § 125	
Serviceloven § 128	Serviceloven § 129	stk. 1

ServiceLOVEN § 133

stk. 2

MATERIALE Citerede afgørelser

16 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS

4

22.05.2025	Højesteret: Nøgenvisitation under magtanvendelse i detentionen krænkede Menneskerettighedskonventionens artikel 3	46114-2024
30.01.2025	Højesteret frifinder for udvisning grundet proportionalitetsvurdering efter artikel 8	7135-8573
08.11.2021	Højesterets dom om lovligheden af tvangsfiksering af en mindreårig i psykiatrien	880-985
12.02.2020	Højesterets dom om grænsen mellem omsorgspligt og ulovlig frihedsberøvelse ved anbringelse på Endelave	bs-4442-2019-hjr-og-bs-4446-

LANDSRETTE · ANKEINSTANS

3

10.11.2022	Vestre Landsret frifinder Region Syddanmark i sag om isolation af farlig patient på psykiatrisk afdeling	3473-4137
06.10.2020	Godtgørelse for uberettiget tvangsfiksering	1331-1606
06.10.2020	Ulovlig tvangsfiksering: Godtgørelse tilkendt	2015-2413

ANKESTYRELSEN · NÆVN / KLAGEINSTANS

9

01.01.2022	Socialtilsynets kompetence ved tv-overvågning på institutioner – Afklaring af tilsynsansvar efter databeskyttelsesreglerne	4-22
01.01.2022	Flytning uden samtykke: Definition af 'ganske særlige tilfælde' efter serviceloven § 129, stk. 2	17-22
01.01.2018	Betingelser for flytning uden samtykke til særligt botilbud: Afklaring af personkreds og nødvendighedskriteriet	11-18
01.01.2018	Kompensationsprincippet vs. Mindsteindgrebsprincippet i sager om handicapkompenserende ydelser	51-18
01.01.2018	Krav til helhedsvurdering ved valg mellem socialpædagogisk støtte og midlertidigt botilbud	21-18
01.01.2017	Frit valg af botilbud ved flytning uden samtykke: Krav om væрге for udnyttelse af retten	57-17
01.01.2004	Usikkerhed om personkreds er ikke tilstrækkelig begrundelse for indstilling til optagelse i botilbud uden samtykke efter servicelovens § 109 e	C-45-04
01.01.2002	Betingelser for anvendelse af personlig alarm og tilbageholdelse over for udviklingshæmmet med forbigående psykose	C-10-02
01.01.2001	Ankestyrelsen afviser realitetsbehandling: Pårørendes klageret vedrørende afslag på magtanvendelse er afledt og forudsætter borgerens klageinteresse (Demens og fastspænding)	C-45-01